

УДК 336.13.012.24

DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2026-17-20>**Ковальчук В.О.**

аспірант кафедри публічних фінансів,

Державний податковий університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4379-4275>

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розглядаються ключові аспекти фінансової стійкості регіонів України в умовах воєнної економіки. Проведено аналіз динаміки доходів і видатків місцевих бюджетів у 2018–2024 рр., окреслено структурні зрушення у фінансових потоках регіонального рівня. Визначено основні виклики, що постали перед місцевими фінансовими системами внаслідок пандемії COVID-19 та повномасштабної агресії Російської Федерації, зокрема: зниження податкових надходжень, скорочення власних доходів, посилення залежності від трансфертів та дефіцит інвестиційного ресурсу. На основі аналізу бюджетної статистики доведено, що попри позитивне сальдо у загальному фонді, спеціальні фонди місцевих бюджетів залишаються глибоко дефіцитними, що унеможливує реалізацію масштабних проєктів розвитку. Автором обґрунтовано, що забезпечення фінансової стійкості регіонів у повоєнний період потребує системного перегляду механізмів бюджетної підтримки, зміцнення фіскальної автономії та підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на місцях.

Ключові слова: фінансова стійкість, регіони України, місцеві бюджети, воєнна економіка, бюджетна система, доходи, видатки, спеціальний фонд, профіцит, децентралізація.

Kovalchuk Viktor
State Tax University

FINANCIAL STABILITY OF UKRAINE'S REGIONS IN THE CONTEXT OF A WAR ECONOMY

The article provides a comprehensive study of the financial stability of Ukraine's regions amid the transformation of the budget system caused by full-scale war. It analyses the impact of external shocks, in particular the COVID-19 pandemic and the Russian Federation's armed aggression, on changes in the structure and dynamics of local budget revenues and expenditures in 2018–2024. It has been established that the war economy has exacerbated the factors of fiscal vulnerability of the regions, in particular the unevenness of tax revenues, the lack of investment resources and the growing dependence on interbudgetary transfers. The study showed that since the beginning of 2021, there has been a trend towards a positive balance in local budgets, which is a sign of increased fiscal self-sufficiency in some regions. At the same time, under martial law, there remains a significant imbalance between the general and special funds: while the former shows a surplus, the latter is deeply in deficit, which limits the financing of capital investments and recovery projects. The article emphasises the need to find alternative sources of resources to support regional development. Particular attention is paid to the relationship between the centralisation of financial flows in the public sector and the restriction of regional autonomy in managing their finances. It is noted that in 2024, the priority allocation of public expenditure to the defence sector and social payments created additional pressure on local budgets, especially in terms of financing infrastructure initiatives. Analytical data on the dynamics of revenues and expenditures are provided, and approaches to increasing the financial capacity of regions in the post-war period are proposed. The author justifies the need to revise the current model of budgetary regulation, in particular the mechanisms of inter-budgetary equalisation and stimulation of local economic activity. Promising areas for improving the financial stability of regions are identified, including improving the local taxation system, expanding the investment base, digitising financial management, and introducing risk-oriented models of budget planning.

Keywords: financial stability, regions of Ukraine, local budgets, military economy, budget system, revenues, expenditures, special fund, surplus, decentralisation.

Постановка проблеми. Фінансова стійкість регіонів України у воєнний період стала однією з ключових передумов збереження економічної керованості держави та забезпечення життєздатності територій. У мирний час здатність регіонів акумулювати доходи, планувати видатки та реалізовувати програми розвитку формувала основу для економічного зростання на місцях. Проте з початком повномасштабної агресії росії ці базові засади зазнали суттєвого руйнування.

Проблема фінансової стійкості регіонів сьогодні набуває нового змісту. До традиційних чинників дестабілізації, таких як нерівномірність податкових надходжень, залежність від міжбюджетних трансфертів,

обмежена інвестиційна база – додалися масштабні руйнування інфраструктури, падіння ділової активності, зменшення чисельності платників податків через міграцію населення та втрати робочих місць [1]. Значна частина регіонів функціонує в умовах постійної небезпеки, а бюджетне планування ускладнюється високим рівнем непередбачуваності.

Незважаючи на надзвичайні виклики, регіональні бюджети продовжують виконувати ключові соціальні функції, забезпечувати базові послуги та підтримувати критичну інфраструктуру. Це потребує оновленого бачення механізмів формування фінансової стійкості, яке враховуватиме як короткострокову потребу в стабільності, так і довгострокову перспективу повоєнного

відновлення, інтеграції внутрішньо переміщених осіб і модернізації економічної бази регіонів.

У такому контексті постає необхідність наукового осмислення фінансової стійкості не лише як здатності протистояти кризовим шокам, а як фундаментального чинника сталого розвитку регіонів у післявоєнній Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фінансової стійкості в умовах реформування адміністративно-територіального устрою та системи місцевого самоврядування знайшли певне теоретичне й прикладне відображення у наукових розвідках провідних українських економістів. Зокрема, дослідження у цій сфері здійснювали Т.Г. Бондарук, І.С. Бондарук, М.В. Дубина [1]; Н.М. Давиденко, М.І. Буряк [2]; М.М. Бурик [3]; С. Бугіль [4], Л. Лисяк, А. Кушнір [5], І. Чугунов [6] та інші.

У рамках цих досліджень було сформовано концептуальні основи аналізу фінансової стійкості територіальних громад, запропоновано науково-методичні інструменти для її оцінювання, а також визначено ключові напрями підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на місцевому рівні.

Водночас, попри значний внесок науковців у розвиток теорії місцевих фінансів, залишається недостатньо вивченим вплив повномасштабної війни на фінансову стійкість регіонів, а також не сформовано комплексного підходу до розробки дієвих механізмів забезпечення її відновлення та підтримки в умовах воєнної економіки.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є оцінка фінансової стійкості регіонів України в умовах воєнної економіки та визначення напрямків її зміцнення у коротко- та середньостроковій перспективі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз динаміки доходів і видатків місцевих бюджетів у 2018–2024 рр. засвідчує суттєві структурні зміни у фінансовій системі регіонів, зумовлені як зовнішніми шоками, пов'язаними з воєнними подіями, так і нормативно-правовими змінами у сфері бюджетної політики. Ці процеси безпосередньо вплинули на формування фінансового потенціалу регіонів, визначаючи можливості для мобілізації ресурсів та забезпечення стабільності їх функціонування (табл. 1).

Згідно з даними табл. 1, у 2018–2020 рр. спостерігався хронічний дефіцит місцевих бюджетів – видатки перевищували доходи. Такий фінансовий дисбаланс обмежував можливості регіонів у реалізації власних повноважень, стримував фінансування соціальної сфери та інфраструктурного розвитку, а також свідчив про недостатню ефективність використання наявного ресурсного потенціалу.

Натомість із 2021 р. намітилася позитивна тенденція: доходи регіональних бюджетів почали переважати видатки. Це свідчить про зростання бюджетної само-

достатності регіонів, розширення їхнього фінансового маневру та підвищення спроможності акумулювати внутрішні ресурси. У фінансовому контексті це означає посилення ролі регіонального бюджету як інструменту стратегічного розвитку.

Особливо показовим є збереження позитивного бюджетного сальдо в умовах повномасштабної війни у 2022–2024 рр., що засвідчує адаптивність регіональної фінансової системи до кризових викликів. Це також є свідченням того, що політика децентралізації сприяла зміцненню фінансової автономії регіонів і створенню передумов для більш ефективного управління розвитком на місцевому рівні.

У 2020 р. економічна активність в Україні зазнала суттєвого спаду внаслідок пандемії COVID-19. Запровадження карантинних обмежень, призвело до зупинки або різкого скорочення діяльності значної кількості підприємств, насамперед у сфері послуг, торгівлі та громадського харчування. Це спричинило масове зменшення обсягів виробництва, закриття бізнесу – особливо серед малого та середнього підприємництва – і, як наслідок, зниження кількості активних суб'єктів господарювання, що формують дохідну частину місцевих бюджетів.

Одним із найбільш чутливих наслідків стала втрата надходжень від податку на доходи фізичних осіб, який традиційно є ключовим джерелом доходів для регіональних бюджетів. Зменшення обсягів ПДФО було зумовлено як масовими скороченнями працівників, так і зниженням рівня заробітних плат. Крім цього, економічна стагнація позначилася на надходженнях від продажу комунального майна, орендної плати за користування землею та іншими джерелами доходів місцевих бюджетів. Тимчасове припинення діяльності підприємств унеможливило своєчасну сплату таких платежів, як податок на нерухомість та єдиний податок, що ще більше погіршувало стан бюджетного забезпечення регіонів [7].

У складних соціально-економічних умовах значна кількість фізичних осіб-підприємців скористалася передбаченими державою податковими пільгами, включаючи відстрочки та тимчасове звільнення від сплати податків [8]. Це, в свою чергу, ще більше зменшило дохідну базу місцевих бюджетів і обмежило фінансові можливості регіонів у реалізації програм соціально-економічного розвитку, зокрема у сфері інфраструктури.

Водночас на фоні скорочення власних доходів спостерігалася зростання бюджетного навантаження, викликане необхідністю збільшення фінансування медичних послуг, соціального захисту та підтримки вразливих категорій населення.

У 2022 р. ситуація ще більше ускладнилася через повномасштабне вторгнення росії, яке спричинило глибоку фінансову дестабілізацію в регіонах. За попередніми оцінками, із урахуванням рівня інфляції, обсяги

Таблиця 1

Загальний обсяг доходів і видатків місцевих бюджетів, 2018–2024 рр. (млрд грн)

Найменування	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Доходи	562,5	560,5	471,5	580,7	555,1	652,6	679,5
Видатки	570,5	566,2	478,1	569,4	484,3	646,8	671,8
Доходи мінус видатки	-8,1	-5,7	-6,6	11,3	70,8	5,8	7,7

Джерело: сформовано за даними Міністерства фінансів України

власних доходів регіонів скоротилися приблизно на 17% порівняно з попереднім роком. Структурні зрушення в доходах місцевих бюджетів також виявилися істотними – знизилася надходження з основних джерел, таких як ПДФО (без урахування надходжень із заробітної плати військовослужбовців), акцизний податок на пальне, плата за землю та єдиний податок. Це суттєво обмежило фінансову спроможність регіонів та їхню здатність реагувати на кризові виклики.

Події 2022 р. радикально змінили конфігурацію публічних фінансів в Україні. Стрімке зростання дефіциту загального фонду державного бюджету до рівня, що наблизився до п'ятої частини ВВП, зумовило необхідність перегляду міжбюджетних трансфертів. У результаті обсяги окремих дотацій і субвенцій, що спрямовувалися до місцевих бюджетів, були істотно скорочені. Водночас сукупні видатки державного бюджету різко зросли й значною мірою були переорієнтовані на фінансування сектору безпеки та оборони, а також на підтримку критично важливих галузей – енергетики, транспорту, системи охорони здоров'я. Це призвело до звуження ресурсної бази, доступної для регіонів, і зменшило можливості територій реалізувати власні програми соціально-економічного розвитку (табл. 2).

У 2023–2024 рр. структура виконання місцевих бюджетів демонструє стабільну динаміку надходжень та видатків у розрізі загального і спеціального фондів, що є важливим для оцінки фінансового потенціалу регіонів. За аналізований період доходи загального фонду зросли на 6,4% – з 590,5 млрд грн. до 628,5 млрд грн. Це свідчить про певне відновлення дохідної бази регіонів навіть в умовах воєнної економіки, а також про збереження стійкості ключових джерел надходжень до місцевих бюджетів.

Водночас, спеціальний фонд зазнав зниження доходів на 11,1%, що може свідчити про обмеження капітальних надходжень, зокрема від продажу активів, оренди майна або цільових трансфертів. Це створює ризики для фінансування інвестиційних програм та проєктів розвитку, що є важливою складовою реалізації довгострокового фінансового потенціалу регіонів.

Загальні видатки місцевих бюджетів зросли на 3,8% – з 646,8 млрд грн. у 2023 р. до 671,8 млрд грн. у 2024 р. Найбільше зростання припадає на загальний фонд (+6,6%), тоді як видатки спеціального фонду дещо скоротилися (-4%). Така структура витрат свідчить про переважне спрямування ресурсів на поточні потреби та соціальні зобов'язання, з одночасним скороченням фінансування капітальних напрямів.

Показник сальдо бюджету в цілому залишається позитивним: профіцит місцевих бюджетів становив

5,4 млрд грн. у 2023 р. та зріс до 7,9 млрд грн. у 2024 р. Це свідчить про загальну фінансову збалансованість на місцевому рівні. Однак у розрізі фондів ситуація є неоднозначною. У загальному фонді сформувався сталий профіцит, що свідчить про збереження операційної спроможності регіонів. Натомість спеціальний фонд демонструє значний дефіцит, який поглибився з -108,5 млрд грн. до -112,7 млрд грн. Це є сигналом обмеження інвестиційної діяльності та вимагає пошуку альтернативних механізмів залучення ресурсів на місцевому рівні.

Таким чином, за підсумками 2023–2024 рр. можна констатувати відносну стабільність місцевих фінансів у поточному сегменті, однак при цьому наявні виклики щодо збереження довгострокової фінансової спроможності регіонів у частині капітальних інвестицій. Оптимізація структури витрат, підвищення ефективності управління спеціальним фондом та диверсифікація джерел доходів залишаються ключовими завданнями для посилення фінансового потенціалу регіонів у майбутньому.

У 2023–2024 рр. така модель бюджетного перерозподілу позначилася на структурі фінансових потоків місцевих бюджетів. За наявності загального позитивного балансу доходів і видатків у регіональних бюджетах окремі фонди, зокрема спеціальний, залишалися дефіцитними. Це свідчить про обмеженість інвестиційного ресурсу регіонів і зростання залежності від централізованих рішень щодо фінансування капітальних та відновлювальних проєктів.

Паралельно з цим різке нарощування дефіциту державного бюджету в умовах війни створило додатковий тиск на фінансову систему країни в цілому. У 2024 році обсяг нестачі державних коштів сягнув рекордних значень, що відображає надзвичайне навантаження на публічні фінанси. Найбільша напруга припала на кінець бюджетного року, коли одночасно виконувалися великі оборонні контракти та здійснювалися масштабні соціальні виплати. Така ситуація об'єктивно обмежувала можливості збільшення підтримки регіонів і посилювала централізацію фінансових ресурсів.

Динаміка доходів загального фонду державного та місцевих бюджетів засвідчує різну чутливість їх фінансових баз до кризових процесів. У період воєнної економіки держава значною мірою акумулює ресурси через власні інституції, тоді як регіони залежать від стабільності податкових надходжень і платоспроможності бізнесу та населення на місцях [10]. У 2024 р. ключову роль у формуванні державних доходів відігравали власні надходження бюджетних установ, що відображає мобілізаційний характер фінансової системи та

Таблиця 2

Баланс місцевих бюджетів України, млрд грн

Показники виконання	Загальний фонд			Спеціальний фонд			Разом		
	2023	2024	Темп росту	2023	2024	Темп росту	2023	2024	Темп росту
Доходи	590,5	628,5	38,0 106,4%	62,1	51,0	-11,1 82,1%	652,6	679,5	26,9 04,1%
Видатки	476,3	508,0	31,7 106,6%	170,5	163,7	-6,8 96,0%	646,8	671,8	24,9 103,8%
Кредитування	371,0	-0,068	-0,439	5,5	-0,1	-0,1	0,4	-0,2	-0,5
Дефіцит (-) / Профіцит (+)	113,9	120,6	6,7	-108,5	-113	-4,2	5,4	7,9	2,5

Джерело: сформовано автором за [9]

концентрацію коштів у секторі державних замовлень, передусім у сфері оборони та інфраструктури.

Для фінансового потенціалу регіонів це означає зміщення центру тяжіння у бік центрального бюджету та звуження простору для самостійного накопичення й використання ресурсів. За таких умов здатність регіонів підтримувати інвестиційну активність, відновлювати інфраструктуру та забезпечувати соціально-економічний розвиток дедалі більше залежить від ефективності міжбюджетних відносин і стабільності власної доходної бази [11].

Висновки. У результаті проведеного дослідження нами було встановлено, що воєнна агресія росії стала чинником глибокого переформатування бюджетної системи України, що особливо відчутно вплинуло на фінансову стійкість регіонів. Попри помірне зростання надходжень до загального фонду місцевих бюджетів

у 2023–2024 рр., спостерігається зниження доходів спеціального фонду, що обмежує інвестиційні можливості на місцях. У поєднанні зі зменшенням податкової бази, втратами майна, скороченням зайнятості та змінами у системі міжбюджетних трансфертів, це зумовлює загострення викликів для підтримання стабільного фінансування базових функцій регіонального управління.

Особливу увагу слід звернути на дисбаланс у структурі надходжень, зростання залежності від централізованих бюджетних рішень та дефіцит інвестиційних ресурсів. Для забезпечення довгострокової фінансової стійкості регіонів необхідною є диверсифікація джерел доходів, оптимізація витратної політики, а також перегляд принципів бюджетного планування з урахуванням ризиків тривалої нестабільності та повоєнної реконструкції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондарук Т.Г., Бондарук І.С., Дубина М.В. Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів України. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 2 (59). С. 60–72.
2. Давиденко Н.М., Буряк М.І. Розвиток фінансового потенціалу регіонів України в умовах децентралізації. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 248 с.
3. Буряк М.М. Забезпечення фінансової стійкості територіальних громад в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 6. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3929> (дата звернення: 25.12.2025)
4. Бугіль С.Я. Фінансова стійкість та безпека місцевих бюджетів в умовах обмеженості фінансових ресурсів. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2016. Вип. 1. С. 55–60. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20161\(117\)/sep20161\(117\)_055_BuhilS.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20161(117)/sep20161(117)_055_BuhilS.pdf) (дата звернення: 30.12.2025)
5. Лисяк Л.В., Кушнір А.І. Фінансова стійкість місцевих бюджетів: теоретичний аспект. *Молодий вчений*. 2019. № 1 (65). С. 472–475.
6. Чугунов І.Я. Бюджетно-податкова політика у системі регулювання економіки. Київ : Глобус-Пресс, 2018. 354 с.
7. Давиденко Н.М. Оцінка інвестиційної привабливості регіону в умовах сучасних викликів. *Економічний форум*. 2017. № 2. С. 86–92.
8. Смолінська С.Д., Овчиннікова Т.В. Фінансове забезпечення регіонального розвитку на сучасному етапі розвитку України. *Молодий вчений*. 2021. № 3 (91). С. 106–110.
9. Державний веб-портал бюджету для громадян. *Відкритий бюджет*. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 28.12.2025)
10. Davydenko N., Dibrova A., Onishko S., Fedoryshyna L. The influence of the gross regional product on the formation of the financial potential of the region. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. 2021. Vol. 14, iss. 1. pp 153–157. URL: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/27403.pdf> (дата звернення: 29.12.2025)
11. Грищенко І.М., Горбата Л.П. Територіальні громади: механізми забезпечення стійкості : монографія. Київ: НУБіП України, 2024. 344 с.

REFERENCES

1. Bondaruk T.G., Bondaruk I.S., Dubyna M.V. (2019). Methodychnyi instrumentarii otsinky finansovoi stiiikosti mistsevykh biudzhativ Ukrainy [Methodological tools for assessing the financial stability of local budgets in Ukraine]. *Svit finansiv – The World of Finance*, Vol. 2 (59), pp. 60–72. (in Ukrainian)
2. Davydenko N.M., Buryak M.I. (2019). Rozvytok finansovoho potentsialu rehioniv Ukrainy v umovakh detsentralizatsii [Developing the financial potential of Ukraine's regions in the context of decentralisation]. Kyiv: CP 'Komprint' (in Ukrainian)
3. Buryk M.M. (2024). Zabezpechennia finansovoi stiiikosti terytorialnykh hromad v Ukraini [Ensuring the financial stability of local communities in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – Public administration: improvement and development*. Vol. 6. Available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3929> (accessed December 25, 2025) (in Ukrainian)
4. Bugil S. Ya. (2016). Finansova stiiikist ta bezpeka mistsevykh biudzhativ v umovakh обмеженості finansovykh resursiv [Financial stability and security of local budgets in conditions of limited financial resources]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of Ukraine in the modern period*. Vol. 1, pp. 55–60. Available at: [http://ird.gov.ua/sep/sep20161\(117\)/sep20161\(117\)_055_BuhilS.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20161(117)/sep20161(117)_055_BuhilS.pdf) (accessed December 30, 2025) (in Ukrainian)
5. Lysyak L.V., Kushnir A.I. (2019). Finansova stiiikist mistsevykh biudzhativ: teoretychnyi aspekt [Financial stability of local budgets: theoretical aspect]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*. Vol. 1 (65), pp. 472–475. (in Ukrainian)
6. Chugunov I.Y. (2018). Biudzhethno-podatкова polityka u systemi rehuliuвання ekonomiky [Budgetary and tax policy in the economic regulation system]. Kyiv: Globus Press. (in Ukrainian)
7. Davydenko N.M. (2017). Otsinka investytsiinoi pryvabyvosti rehionu v umovakh suchasnykh vyklykiv [Assessment of the region's investment attractiveness in the context of current challenges]. *Ekonomichnyi forum – Economic Forum*. Vol. 2, pp. 86–92. (in Ukrainian)
8. Smolinska S.D., Ovchinnikova T.V. (2021). Finansove zabezpechennia rehionalnoho rozvytku na suchasnomu etapi rozvytku Ukrainy [Financial support for regional development at the current stage of Ukraine's development]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*. Vol. 3 (91), pp. 106–110. (in Ukrainian)

9. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian [State budget web portal for citizens]. *Open budget*. Available at: <https://openbudget.gov.ua/> (accessed December 28, 2025) (in Ukrainian)

10. Davydenko N., Dibrova A., Onishko S., Fedoryshyna L. (2021) The influence of the gross regional product on the formation of the financial potential of the region. *Journal of Optimization in Industrial Engineering*. Vol. 14, iss. 1. pp 153–157. Available at: <http://socrates.vsau.org/repository/getfile.php/27403.pdf> (accessed December 29, 2025)

11. Gryshchenko I.M., Gorbata L.P. (2024). *Terytorialni hromady: mekhanizmy zabezpechennia stiikosti* [Territorial communities: mechanisms for ensuring sustainability]. Kyiv: National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. (in Ukrainian)

Дата надходження статті: 04.01.2026

Дата прийняття статті: 27.01.2026

Дата публікації статті: 27.02.2026